

- [11] GUINEA, E. G.: Technological information in the Spanish Industrial Property Offices. = World Patent Information, 6. köt. 1. sz. 1984. p. 32–35.
- [12] WIPO handbook on patent information and documentation. 3 köt. Looseleaf with amendments, 1981–.
- [13] van KUIJK, Ad. J. G.–LOBECK, M. A.: A model title page for patent specifications. = World Patent Information, 6. köt. 2. sz. 1984. p. 24–31.
- [14] HILL, M. W.: Library networks in Western Europe and North America. A comparison of availability of patent documentation centres. = Patents – an information resource. AGARD Lecture Series 112. sz.
- [15] TAGG, L. G.: Selling patent information to companies in the North East of England. An MSC-funded project. = World Patent Information, 8. köt. 2. sz. 1984. p. 78–79.
- [16] US Commerce Dept. Patent contract announced. = Monitor, 41. köt. 1984. júl. p. 6.
- [17] KEDROVSKIJ, O. V.–VERHOVSKIJ, S. J.: Computerisation of information processes and development of selective patent information systems. = World Patent Information, 6. köt. 1. sz. 1984. p. 18–23.
- [18A] HILL, M. W.: Some recent UK developments in encouraging the use of patents as a source of information. = World Patent Information, 5. köt. 2. sz. 1983. p. 68–73.
- [18B] BRITTON, J. P.: Recent developments in the British patent classification for improved dissemination of information on uses, applications and utilities of inventions. = World Patent Information, 5. köt. 2. sz. 1983. p. 83–90.
- [19] de VRIES, S.–de BUNDEL, E. R. J. F.: The new, fourth edition of the IPC. = World Patent Information, 6. köt. 2. sz. 1984. p. 58–62.
- [20] BLINNIKOV, V. I. et al.: Some problems in the use of the International Patent Classification. = World Patent Information, 6. köt. 2. sz. 1984. p. 63–68.
- [21] OPPENHEIM, C. et al.: Consistency of the use of the International Patent Classification; studies on patent classification system 1. = International Classification, 5. köt. 1. sz. 1978. p. 30–32.
- [22] SNOW, D. C.: Evolution of a patent classification system. = World Patent Information, 5. köt. 4. sz. 1983. p. 213–218.
- [23] KENDERESKI, D. et al.: A thesaurus to supplement the IPC in the field of biomedical engineering. = World Patent Information, 5. köt. 2. sz. 1983. p. 101–109.
- [24] DUBOIS, J. E.: Information in science and technology. Chemistry and the DARC system. = International Conference on Information and Knowledge, Foundation for the Advancement of International Science, Tokyo, 1984. máj.
- [25] LYNCH, M. F.–BARNARD, J. M.–WELFORD, S. M.: Computer storage and retrieval of generic chemical structures in patents 1–6. rész. = Journal of Chemical Information and Computer Sciences, 1981. 21. köt. p. 148–150, 151–161, 161–168.; 1982. 22. köt. p. 160–164.; 1984. 24. köt. p. 57–66., 66–71.
- [25A] WELFORD, S. M.–LYNCH, M. F.–BARNARD, J. M.: Towards simplified access to chemical structure information in patent literature. = Journal of Information Science, 1983. 6. sz. p. 3–10.
- [26] BRYANT, J. H.–STEIN, D. P.: Automated patent searching: preliminary results of USPTMO studies. = World Patent Information, 5. köt. 4. sz. 1983. p. 226–229.
- [27] KABACK, S. M.: Online patent information. = World Patent Information, 6. köt. 1. sz. 1984. p. 36–37.
- [28] SCHERER, F. M.: The OTAF industry concordance as a means of identifying technology origins. = World Patent Information, 4. köt. 1. sz. 1982. p. 12–17.
- [29] OPPENHEIM, C.: A microcomputer programme for the statistical analysis of patent databases. = World Patent Information, 5. köt. 4. sz. 1983. p. 209–212.
- [30] TERRAGNO, P. J.: The GET command: a powerful new patent searching tool from Pergamon InfoLine. = World Patent Information, 6. köt. 2. sz. 1984. p. 69–73.
- [31] WIPO. Information and teaching in the field of industrial property. = Industrial Property, 1984. márc. p. 102.
- /HILL, M. W.: Recent developments in patent documentation. = International Forum on Information and Documentation, 10. köt. 2. sz. 1985. p. 3–10./

(Kincses István)

Tovább tökéletesíthetők a polimerekkel foglalkozó szabadalmi információs rendszerek

A szabadalmi irodalom jelentős részét a polimerekre vonatkozó szabadalmak teszik ki. A legnagyobb másodlagos szabadalmi információs rendszert készítő Derwent cég által 1981 óta feldolgozott kémiai szabadalmaknak csaknem egyharmada a polimerekre vonatkozott.

A polimerszabadalmak folyamatos figyelésére a két legfontosabb információs rendszer a Derwent cég *Plasdoc* szolgáltatása és a *Chemical Abstracts (CA)*. A visszamenőleges keresésre e kettő mellett ki kell emelni még az IFI/Plenum *CLAIMS* adatbázisát.

A polimerszabadalmak feldolgozását megnehezíti, hogy tárgykörük sokféle szakterületet ölelhet fel (kémia, vegyipar, gépészet, villamosság, fizika stb.).

Az 1960-as évek közepéig nem létezett speciális információs rendszer polimerszabadalmakra. A CA sokat feldolgozott ugyan, de csak a kémiai jellegűeket, az IFI Uniterm Indexe pedig csak az USA-belieket. 1966-ban a Derwent cég létrehozta a *Plasdoc* szolgáltatását. Végül a du Pont cég által kidolgozott, igen részletes szabadalmi indexelési rendszer felhasználásával létrejött az IFI által készített *Comp-*

rehensive Data Base vagy az online változatban CLAIMS-CDB néven ismert adatbázis.

A folyamatos témafigyelést szolgáló rendszerek

A szabadalmak feldolgozásának átfutási idejét tekintve a Derwent a leggyorsabb. Figyelemfelkeltő (alerting) kivonatai – a legfontosabb szabadalmi hívatások esetén – a publikálás után nem egészen két hónappal már eljutnak az előfizetőkhez. A CA lemaradása a Derwenthez képest jelenleg 1–2 hónap. A szovjet szabadalmak esetén viszont fordított a helyzet, a CA hónapokkal megelőzi a Derwentet, mivel nem a teljes szabadalmi leírás alapján végzik a feldolgozást, mint a Derwent, hanem a szovjet szabadalmi közlönyben megjelenő kivonat alapján.

A kivonatok tartalmát illetően a Derwent ún. dokumentációs kivonatainak alaposság és teljesség tekintetében nincs párjuk, gyakran szükségtelenné teszik az eredeti szabadalom elolvasását. A CA-kivonatok általában jól érthetők, világosak, de nem annyira informatívak, mint a Derwent-kivonatok.

Tárgykör

A Plasdoc a lefedett tárgykör sokrétűségével is kiemelkedik. A CA kiterjesztette ugyan szelekciós kritériumait, de még így sem választ ki feldolgozásra számos, a Derwent által feldolgozott szabadalmat. Fordítva ez ritkán igaz. A különbséget jól szemlélteti, hogy Plasdoc 1983. évi első számában szereplő első 50 szabadalom közül 23-at nem referáltak a CA-ban. Ezek főként három tárgykörbe tartoztak: műanyag-feldolgozó berendezések, technológiák, végfelhasználás.

A CA keresési lehetőségei

A CA-ban a téma szerinti keresésre a következő adatelemek állnak rendelkezésre:

- ◆ kötött indexkifejezések, azaz a vegyületek Registry Numberje, szerkezeti képlet, illetve a szerkezeti fragmentumok és az általános fogalmakat jelölő deskriptorok;
- ◆ a kötött indexkifejezésekhez kapcsolódó, nem kötött módosító szövegrész;
- ◆ a címben előforduló szavak;
- ◆ a CA-füzetek Keywords Indexének megfelelő szabad tárgyszó-kombinációk;
- ◆ szabadalmi osztályozási jelzetek;
- ◆ a CA-szekciók címe és jelzete.

Lényeges szempont a polimerekre vonatkozó keresésnél a CA-ban, hogy ne csak a Registry Numbert használjuk, hanem a vegyületek elnevezését is. Néhány polimer, különösen a szintetikus gumik indexelésére nem a Registry Numbert, hanem a kémiai elnevezést használják. Valamennyi kereshető adatelem használata növelheti a keresés hatékonyságát. Egyedül a kivonatbeli szavak kereshetőségének hiánya csökkenti a teljességet (az STN-en keresztül már a kivonat is kereshető).

A CA-ban való keresésnél mindig figyelembe kell venni a Chemical Abstracts Service (CAS) indexelési irányelveit. Az 1980-as évekig a CAS csak azokat a vegyületeket indexelte a szabadalmakból, amelyek konkrét példaként, adatokkal alátámasztva szerepeltek. Újabban a szabadalmak igénypontjaiban található specifikus vegyületeket is indexelik, még ha konkrét példaként nem is szerepeltek a szabadalom fő részében. A szabadalmak általános, sokszor igen tág igénypontjait viszont nem indexelik. Jó lenne, ha a Registry Number mellett mindig szerepelne a neki megfelelő kémiai név is, mert ez megkönnyítené az általános szintű keresést. A CAS azt állítja, hogy csak a szabadalomban szereplő újdonságokat indexeli, de például egy kiinduló anyagként előforduló, jól ismert vegyületet nem, holott ez is fontos információ lehet az újdonságvizsgálatot végzőnek. Ezek az indexelési irányelvek jelentős információvesztéshez vezethetnek a CA-ban való kereséskor, és alátámasztják a kivonatok online kereshetőségének szükségességét.

A CAS hiányossága, hogy az azonos monomerekből felépülő, de különböző szerkezetű vagy molekulásúlyú kopolimerek – mint pl. a blokk- vagy térhálósított kopolimerek – között nem tesz különbséget, és egyetlen közös Registry Numberrel jellemzi őket, holott egészen eltérő tulajdonságaik vannak.

A kopolimerek keresését a Dialog rendszeren jelentősen megkönnyíti, hogy a vegyületszótár-adatbázisban a kopolimert alkotó monomerek Registry Numberje alapján kereshetők.

A Plasdoc keresése

A Plasdocban a következő adatelemek kereshetők:

- ◆ Plasdoc-kódok, amelyek szerkezeti sajátosságokat és általános fogalmakat jelölnek;
- ◆ kémiai Derwent-kódok, ha a Derwent Chemdoc szekciójába is besorolható a szabadalom;
- ◆ kézi kódok (a Derwent részletes osztályozási rendszere);
- ◆ a kibővített címek szavai;
- ◆ a kivonat szavai;

- ◆ USA-szabadalmi osztályjelzetek, közvetett módon;
- ◆ nemzetközi szabadalmi osztályozási jelzetek;
- ◆ néhány konkrét vegyület — kb. 2000 a Chemdocban és 750 a Plasdocban — Registry Numberje (nem azonos CAS Registry Numberrel!).

A Plasdoc-kódok lefednek gyakorlatilag minden, a polimerekkel kapcsolatos tárgykört. Nagy hátrányuk, hogy nem elég specifikusak, és a velük való keresés igen nagy találatyszámot eredményez, amelyek relevanciájának eldöntéséhez gyakran nem elegendő az online kiiratható információ (a cím és a figyelemfelkeltő kivonat), hanem el kell olvasni a részletesebb, ún. dokumentációs kivonatot.

A másik nehézség az összetartozó fogalmakat jelölő kódok együttes keresése. Ennek biztosítására az összetartozó kódok külön almezőkbe csoportosítva szerepelnek. Gyakran azonban ez sem nyújt megfelelő specifikusságot. Például 1978-ig egy polimerkeverékben jelen lévő monomerekről a kódok segítségével nem volt meghatározható egyértelműen, hogy az illető monomer homopolimer vagy két-, három-, ill. többkomponensű kopolimer részeként van-e jelen. Ezért 1978-ban prekoordinálást vezettek be, majd 1982-ben néhány tucat, gyakran előforduló kopolimer-rendszerre további prekoordinált, az összetételt jelölő összetett kódokat vezettek be. Ezzel csökkent ugyan a zaj, de azoknál a kopolimereknél, amelyekre nem létezik összetett kód, a zaj még mindig túl nagy. A CA túl specifikus indexelésével nem fedi le a szabadalmak általános igénypontját, az általános szinten indexelő rendszerekkel való keresés viszont túl sok zajt eredményez. A zaj csökkentését szolgálják az 1984-ben, néhány ezer vegyületre bevezetett Registry Numberek, valamint a kivonat kereshetősége.

A Plasdoc keresésének fontos eszközei az ún. kézi kódok, amelyek közül azonban néhány túl tág, és a Derwent nem rendel elegendő számú kézi kódot egy-egy szabadalomhoz.

Az IFI adatbázisok keresése

A CLAIMS-Uniterm adatbázisnak van néhány, a polimerek keresését segítő lehetősége, mint pl. a specifikus indexkifejezések számos kopolimerre és összetett kopolimer-rendszerre, a többi polimer pedig a monomereket és a polimer típusát leíró deskriptorok összekapcsolásával kereshető.

Az IFI másik, csak előfizetőknek hozzáférhető CLAIMS-CDB adatbázisa különös figyelmet érdemel jelenleg egyedülálló keresési sajátosságai miatt.

A CDB adatbázis legfontosabb kereshető adatai:

- ◆ specifikus deskriptorok az ismertebb vegyianyagokra, beleértve a polimerekben található vegyületeket;
- ◆ fragmentumok és kapcsolatuk rendszere, amelyekkel általános szintű és ritkább vegyületek írhatók le;
- ◆ szerepmutatók (roles) rendszere.

Az egyszerű vegyületek esetén a szokásos szerepmutatók használhatók: jelen van, reaktáns, termék. A polimerekre egy fejlett szerepmutató rendszer áll rendelkezésre, amely még a polimereket módosító vegyületekre is kiterjed.

A CLAIMS-CDB legnagyobb hátránya, hogy csak az USA-szabadalmakat dolgozza fel. A másik hátránya, hogy a fragmentumok kivételével nem lehet speciálisan összekapcsolni az összetartozó fogalmakat (LINK operátorral), hogy pl. egy adott anyag speciális felhasználásáról legyen szó.

További fejlesztési lehetőségek

A három legjelentősebb, polimerekkel foglalkozó szabadalmi információs rendszer az említett hiányosságok ellenére is rendkívül értékes, és együtt használva őket majdnem tökéletesen kielégítik az információs igényeket. Még tökéletesebbek lehetnének,

- ◆ ha a CAS a speciális szerkezetű polimereknek külön Registry Numbert adna, ha a fontos segéd- és kiindulási anyagokat és az általános igénypontot is indexelné, valamennyi szolgáltatóközpont számára hozzáférhetővé tenné a CA-kivonatokat, és ha azok jobban tükröznék a szabadalom tárgykörét;
- ◆ ha a Plasdocban több prekoordinált, összetett kód lenne kereshető a kopolimerekre; több figyelmet szentelne a technológiai folyamatok részleteinek és a berendezéseknek;
- ◆ ha szélesebb körben lehetne alkalmazni az összetartozók összekapcsolására szolgáló LINK operátort a Plasdocban és a CLAIMS-CDB-ben.

/KABACK, S. M.: Polymer patent information systems could be even better. = *Journal of Chemical Information and Computer Sciences*, 25. köt. 4. sz. 1985. p. 371–379./

(Novák Teréz)